

Dagboek van een getuige
Vanuit België
(Roberto J. PAYRO voor *La Nación*)

Brussel, vrijdag 31 juli (1914)

De horizon klaart niet op, en de paniek is misschien groter dan gisteren. Dit ondanks de moeite die de dagbladen zich troosten om het publiek te kalmeren, verklarende dat de Nationale Bank voldoende kasreserves heeft om aan de wisseldrang te voldoen, en dat niemand zich zonder contant geld zal vinden. In een zichtbaar officieuze publicatie laat men weten: *“Hier in België is het de bevolking zelf die de paniek creëert, dat zich verliest in autosuggestie, geloof hechtende aan de ergste uitspattingen die in de populaire pers, waar men de situatie het minst begrijpt, worden gepubliceerd. Het is noodzakelijk om op te roepen tot kalmte en koelbloedigheid. Men moet luidop zeggen dat niets, absoluut niets, een financiële paniek kan rechtvaardigen, noch een simpele monetaire crisis, zoals zovelen armen lijken te vrezen.”*

De Minister van Financiën heeft de wens om *“thuis een beetje contant geld te hebben”* als *“belachelijk”* afgedaan. En inderdaad, ik ken gevallen van dergelijk dwaas egoïsme, zoal de oude, eenzame woekeraar die gisteren vijftigduizend franken omwisselde om thuis in zijn koffers te bewaren. Op deze manier ontstaat de roekeloze speculatie die we zo goed kennen in Argentinië, die plaats ruimt voor woekertransacties.

Vele ongelukkigen hebben vandaag voor 15 franken hun goede biljetten van 20 verkocht. De rechtbanken zijn echter tussengekomen, regelingen treffende waardoor de situatie zorgvuldig gecontroleerd kan worden, en voor zij die de situatie misbruiken, heeft men beslist om krachtdadig het artikel 311 van het *Strafwetboek* toe te passen, waarin gestipuleerd wordt: *“Zij die door enig bedrieglijk middel de stijging of daling van de prijs van eetwaren of koopwaren of van openbare effecten en papieren bewerken, worden gestraft met gevangenisstraf van een maand tot twee jaar en met geldboete van 300 tot 10.000 frank.”*

Maar deze maatregel, die door iedereen toegejuicht wordt, zorgt er niet voor dat de kalmte terugkeert. De verklaringen van de regering en van de Nationale Bank zelf zorgen er niet voor dat de stroom van zij die zich haasten hun geld om te wisselen vermindert, integendeel zelfs. Als dit zo doorgaat, zal het noodzakelijk zijn om een vaste wisselkoers op te leggen, want in realiteit zijn de Belgische valutareserves erg klein. Zoals ik reeds lange tijd zeg, machtigt wat we gezien hebben tijdens de Argentijnse crisis me om er zo over te denken.

Niemand komt om de situatie op te klaren, hoewel men nog steeds hoop koestert dat men het conflict zal weten te vermijden. Niemand weet zich echter tot rust te brengen, wetende dat in de ministerraad, die vandaag is samengekomen onder het voorzitterschap van Koning Albert, men beslist heeft om de officieren van een bijkomende vier divisies op te roepen, en de terugvorderingscommissies in

werking te doen treden die paarden, wagens en alle soorten voertuigen moet opvorderen. Hiermee is men gisteren al in Verviers, dat zich slechts een tiental kilometer van de Duitse grens bevindt, mee begonnen. Een andere maatregel van de ministerraad gaf nog een beter idee van de ernst van de situatie: de export over elke grens van runderen, paarden van alle klassen, tarwe, spelt, gierst, rogge haver – in aren graan of meel – haai, stro en anders voedingsgewassen, auto's en motoren, dieren, getrokken voertuigen, vettende olie en brandstoffen voor gemotoriseerde voertuigen, valt te zeggen, alles wat buitenlandse troepen in geval van oorlog zou kunnen dienen en tegelijkertijd de de voorraad van de belangrijkste bestaansmiddelen van het land zouden kunnen doen slinken, werd verboden.

De uittocht gaat verder : Duitsers die vertrekken om zich bij hun eenheden te voegen, Fransen die zich haasten om terug naar hun land te keren, buitenlanders die uit angst voor de komende gebeurtenissen naar huis terugkeren ... Via een dokter uit Antwerpen, dokter Camivet, weet ik dat vele Duitsers, onder het voorwendsel van een uitstap naar hun buitenverblijf, hun huis hebben verlaten sinds de 12e laatstleden, een sterk teken dat Duitsland zich op verdoken wijze mobiliseert. Enkele rijke Belgische burgers zijn naar Zwitserland vertrokken, het “*slagveld van Europa*”, zoals men in België placht te zeggen, ontvluchtend.

In Welkenraedt, aan de Duitse grens, is een militaire duivenpost opgericht. De eerste berichten die de postduiven brengen, stellen dat de Duitsers zich inderdaad druk

mobiliseren, maar stellen dat het slechts gaat over eenvoudige manoeuvres. Er zijn grote aantallen Duitse troepen aan de Duitse grens, en men denkt dat ze klaar zijn om neutraal grondgebied binnen te vallen !

Ondertussen laat België haar waakzaamheid niet verslappen. De forten aan de Maas zijn opgeknapt, en men heeft voetangels aangebracht bij Liers, Barchon, Fléron, Vivegnies, Loncin en rond Luik. Deze werken werden samen voltooid met andere werken die niet gespecificeerd werden. De soldaten van de meest vooruitgeschoven verdedigingsgordel zijn reeds ingekwartierd in de boerderijen.

In Antwerpen, de '*citadel van België*' worden er ook grote militaire voorbereidingen uitgevoerd. Het is het belangrijkste bolwerk voor de verdediging van het land, het bolwerk waarin het langst het politieke en autonome bestaan van België kan worden ondersteund. Hier zal de regering zich vestigen in geval van oorlog, en zullen de belangrijkste archieven van het land worden opgeslagen. Het is het vitale centrum, het hart van het land, vanwege haar haven die een van de belangrijkste in de wereld is. Napoleon zei over Antwerpen : "*Het is een pistool naar Engeland gericht.*" In het geval van een conflict zal Duitsland dit pistool graag hanteren, maar het zal dit niet kunnen doen zonder verzet van de kant van de Belgen ... en de Engelsen. Het paleis van de Koning, op de Meir, staat klaar om de overheid te ontvangen, en men bereid de nodige lokalen voor om de parlementaire archieven op te vangen. In geval van oorlog zullen de Kamers ook van hieruit als uitvoerende macht kunnen functioneren.

Hoe dan ook, alle forten van Antwerpen werden snel in staat van paraatheid gebracht, het garnizoen aangevuld en van de het nodige voedsel, kleding en munitie voorzien.

Vanmiddag is het Internationale Bureau voor de Vrede bijeengekomen onder het voorzitterschap van de heer La Fontaine, socialistische senator. De heer Émile Arnaud, voorzitter van de Internationale Liga voor Vrede en Vrijheid ; Henry Golay, secretaris van het Bureau voor de Vrede te Bern ; Quidde, voorzitter van de Duitse Liga voor Vrede en een lid van de Beierse Landraad ; Bucher Heller, J. F. Green, Ruysen, Moch, Baart de la Faille, Edwin Mead, Amerikaans afgevaardigde, Darby en andere afgevaardigden woonden de bijeenkomst bij. Voortbordurend op de ideeën die de heer Jean Jaurès, schetste in zijn toespraak het Koninklijk Circus, spraken de afgevaardigden zich openlijk uit tegen geheime internationale verdragen. Ze besloten een telegram te sturen naar de Amerikaanse president, dat aldus werd opgevat: "*Het Internationaal Bureau voor de Vrede, samengekomen te Brussel, zich de gelukkige interventie van de Amerikaanse president in de Russisch-Japans conflict voor de geest halende, bepleit dat u, conform met het verdrag van Den Haag, bemiddeling aanbiedt bij het huidig Europees conflict.*"

Hiernaast heeft men, vooral vanuit de kleine landen, vele telegrammen gestuurd naar de minister van Buitenlandse Zaken van Oostenrijk, hem eraan herinnerend dat hij erevoorzitter is van de vredesverenigingen. Allen doen een beroep op het gezond verstand van de keizer van Duitsland en beroep op de Paus. Dit gedaan, kondigde de heer La Fontaine

aan dat Duitsland zich mobiliseert, zeggende :

Mobilisatie is nog niet hetzelfde als oorlog, maar alle hoop lijkt verloren. De volkeren zullen moeten betalen voor hun dwaasheid. Zij hebben zelf bloeddorstige gekken aan het hoofd van hun naties gewild, ondanks onze inspanningen en aanklachten.

De veroordeling van het gedrag van Oostenrijkse gedrag is unaniem. Zelfs onder hen die weinig sympathie hebben voor de Servische zaak, en men begint de houding van Duitsland bitter te bekritisieren. Niemand gelooft dat Duitsland zich niet bewust was van de Oostenrijkse voorstellen, en velen zien in de stappen die ondernomen zijn tegen Servië een duidelijk voorwendsel om de oorlog te laten uitbreken, zonder dat deze door de Duitse regering lijkt te zijn uitgelokt. Dergelijke overwegingen in acht nemende, lijkt met elke voorbijgaande dag de imminente catastrofe onafwendbaarder.

Dat het bloed dat zal vloeien in een dergelijke verschrikkelijke strijd, over de hoofden van degenen die de oorzaak ervan zijn uitgegoten wordt. Dat de namen van zij die het konden verhinderen, maar dit niet deden, universeel vervloekt worden.

De enorme verantwoordelijkheid valt ook, en niet slechts gedeeltelijk, op zij wiens apathisch egoïsme de intrede van een dergelijke tragische zinsverbijstering heeft toegestaan !...

*

Ik ben net geïnformeerd dat deze nacht een onbekende moordenaar Jaurès, terwijl hij in een bescheiden restaurant te Parijs at, gedood heeft.

Het nieuws is laat aangekomen, maar verspreidde zich snel door heel het centrum van Brussel, waar er geen enkele stem weerklinkt om deze onverklaarbare aanslag veroordelen.

Iedereen vraagt zich af :
Wie heeft hier toe aangezet? Wie heeft baat bij deze misdaad? Zeker niet de nationalisten, daar Jaurès zich bereid verklaart had om met de regering samen te werken met het oog op mogelijke Duitse agressie. Het kunnen, a fortiori, ook niet de conservatieven geweest zijn ...

En men voegt er weifelend aan toe :
Zou het niet zijn dat men gewild heeft dat het Franse socialisme in opstand zou komen ? ... En als dit is wat men wou, heeft men het verkregen ?

Een ondoorgrondelijk mysterie ...

*

De ministerraad is vandaag, om vier uur in de namiddag, samengekomen onder het voorzitterschap van de Koning. Na een lange bespreking van de situatie heeft men besloten, gezien de mobilisatie van Duitsland en Frankrijk, om ook

over te gaan tot een algemene mobilisatie, waarvoor het decreet al sinds gisteren voorlag, want zo overtuigd was men van het feit dat het conflict niet verholpen zou kunnen worden. Voor het moment zullen dertien klassen opgeroepen worden, wat betekent dat alle jongeren tot drieëndertig jaar oud onder de wapens geroepen zullen worden ...

De minister van Oorlog ontving 's nachts de Belgische journalisten, en sprak met hen over zijn vertrouwen in de Belgische patriotisme, en medewerking van de pers. Niet met de overheid maar met het land : *U kent de beslissing al, heren – zei hij – die we genomen hebben. Na weloverwogen beraad, zijn we overgegaan tot de algemene mobilisatie, en ik moet u hierbij zeggen dat onze veteranen in uitstekende doen leken. Met het oproepen van de eerste drie klassen, hadden we al het genoeg om te controleren of de soldaten die zich bij hun garnizoenen voegden een duidelijke besef hadden van de belangrijke rol die ze gingen vervullen. Zij werden opgeroepen om hun vaderland te verdedigen, dat wil zeggen, hun familie, hun mensen, hun eigendom. Het is duidelijk dat, met een conflict van deze orde, alle politieke geschillen worden opgeschort. We hebben maar een hart, en dat klopt voor het land! Aan de andere kant, ondanks dat de situatie ernstig is, kunnen we stellen dat deze “ons” te boven ? Ik denk van niet ! Ten eerste omdat, terwijl men nog niet vecht, er nog steeds de mogelijkheid is dat het conflict bezworen kan worden ... en ik hoop dat dit gebeurt. Ten tweede omdat ik de diepste overtuiging heb dat het Belgisch grondgebied niet geschonden zal worden. De rapporten die ik hierover heb*

ontvangen laten me toe om op deze wijze tot jullie te spreken. Onze burens willen ons geen kwaad, en, ik herhaal, ik ben van de overtuiging dat, net als in 1870, België hier ongeschonden uit zal komen. In 1870 hebben we dezelfde crisis beleefd als vandaag ! Hebben we toen niet onze plicht vervuld ? Was er toen rede tot ongerustheid ?

– In 1870, mijnheer de Minister – wierp een journalist tegen – speelde Engeland geen rol in het conflict.

*– Het is te zeggen – zo sprak de minister - dat Engeland had verklaard, sprekende over ons :
"Als je dat hoofd waarvan ik houd raakt ... pas op! ... "*

De minister sprak verder over de economische situatie, die men als gunstig beschouwd, en verzekerde dat basisbehoeften van de Belgen geen gebreken zouden lijden. Hij sprak ook over de hulp die spontaan werd aangeboden door vele particulieren, en sloot af met de woorden:

– Tot slot zal België, net als in 1870, de winkel en het veldhospitaal van Europa zijn ... Ah ! als het land er maar zo gerust op was als zijn minister van Oorlog - en hij glimlachte – dan diende ik geen enkele paniek te vrezen.

Deze verklaringen, en het nieuws van de mobilisatie, zal niet openbaar gemaakt worden tot morgenmiddag, met het oog op het beperken van de onrust. Soldaten zullen oproepingsbrieven thuis aangeleverd krijgen.

Roberto J. Payro

Copyright, 2014 : Nathaniel BOVIN, voor de
Nederlandstalige vertaling

PAYRO ; « *Desde Bélgica. Diario de un testigo (2)* », in
LA NACION ; 09/09/1914.